

Suriye Haberlerinin Türkiye Basınında Çerçevesi*

Framing of the Syria News In Turkish Press

Fatih ERKEN, Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, E-Posta: fatih.erken@yahoo.com
Nejdet ATABEK, Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, E-Posta: natabek@anadolu.edu.tr

Anahtar Kelimeler:

Haber Çerçevesi,
Medya Çerçevesi,
Bilişsel Yönlendirme,
Suriye İç Savaşı

Öz

Haber çerçeveleri, bireysel çerçeveleri etkileyen oluşturan ilk basamak olarak görülmektedir. Yapılan araştırmalarda savaşın, çatışmaların ve toplumsal olayların basına yansıdığı dönemlerde, haber çerçevelerinin daha belirgin hale gelebildiği görülmüştür. Haberlerde kullanılan gizli yaftalar, saklı göndermeler, neden sonuç muhakemesi sağlayıcıları gibi unsurlar, bireysel çerçeveleri aynı yönde etkileyebilmektedir. Yakın tarihin en büyük toplumsal olaylarından biri olan Suriye İç Savaşı, Türkiye gündemini yoğun şekilde belirlemiş, aynı paralelde tartışmalar yaratmıştır. Bu dönemde Türkiye basınındaki haber çerçevelerini ve gazetelerin genel yayın politikalarına göre belirlediği çizgiyi araştırmak, okuyucu çerçevelerine etkinin öngörülebilmesi açısından önemlidir. Bu çalışma, Suriye haberlerinin belirlenen tarih dönemlerinde Türkiye basınında nasıl çerçevesi incelenebileceğine yöneliktir. Bu kapsamda Türkiye’de yayımlanan Hürriyet, Sözcü ve Zaman gazeteleri içerik ve çerçeveleme analizi ile değerlendirilmiştir.

Keywords:

News Framing, Media
Framing, Cognitive
Orientation, Syrian
Civil War .

Abstract

News frames is regarded as constituting the first step affects the individual frames. According to the studies, news reflected in the pres during periods of war, conflict and social events are seen to be becoming more pronounced. Hidden label used in the news, sending reserves, why factors such as the results of reasoning providers, individual frames can affect in the same direction. Nearby, one of history’s greatest social events Syrian civil war, has set the agenda in Turkey intensively, has created controversy in parallel. During this period, according to the research lines defined within the framework of the general editorial policy of the Turkish newspaper in the news is important to predict the effect on the reader frame. In this study, news of Syria is to examine how it is framed in the specified time period in the Turkish pres. In this context, Hürriyet, Sözcü and Zaman newspapers were evaluated by content analysis and framing analysis.

*: Bu çalışma, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Fatih Erken tarafından gerçekleştirilmiş olan “Suriye Haberlerinin Türkiye Basınında Çerçevesi” başlıklı Yüksek Lisans tezinin özetlenmiş halidir.

Giriş

Türkiye tarihi boyunca jeopolitik konumu itibarı ile hem çevresinde hem de kendi içinde birçok çatışma ve toplumsal harekete temas eden bir ülke olmuştur. Komşu ülkelerle dostane ilişkiler kurulsa da uluslararası siyasi konjonktüre göre bu ilişkiler zaman zaman erozyona uğramış bazen de tamamen kopma noktasına gelmiştir. Türkiye'nin en uzun sınır komşusu olan Suriye'de yaşanan olaylar da Türkiye'yi yakından etkilemiş, kamuoyunun ve medyanın ilgi odağı haline gelmiştir. Suriye'de 15 Mart 2011'de başlayan gösteriler zamanla ülke çapına yayılmıştır. Bu gösteriler ilk zamanlar Arap baharı olarak adlandırılan daha büyük bir protesto hareketinin devamı olarak görülmüştür. Olaylar; Suriye Baas Partisi'ne bağlı askerler ve Suriye Devlet Başkanı *Beşşar Hafız el-Esad*'ı devirme mücadelesi veren karşıt grupların çatışmaları ile devam etmiştir.

Zamanla olaylar bir protesto hareketinin dışına çıkmış ve silahlı çatışan gruplarının mücadelesi, Türkiye sınırına kadar uzanan bir alana yayılmıştır. Ocak 2015 itibarı ile Birleşmiş Milletler tahminine göre Suriye'de iç savaşın başlangıcından bu yana 191 bin kişi öldüğü belirtilmektedir. Suriye'de yaşanan olaylar sırasında Türkiye'de iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi, belirgin bir şekilde taraf tutmuş ve *Beşşar Hafız el-Esad* karşıtı gruplara verdiği desteği her defasında dile getirmiştir.¹ Suriye'de yaşananlar, uluslararası bir bloklaşmanın da olduğunu görünür kılmıştır. Nitekim Türkiye; ABD, Avrupa Birliği, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkeler ile birlikte *Beşşar Hafız el-Esed* karşıtı duruş sergilerken; İran, Çin ve Rusya ise Suriye mevcut yönetimine destek vermişlerdir. Suriye'de cereyan eden olayların tanımlaması yapılırken basında olaylara ilişkin hiçbir zaman ortak bir dil kullanılmadığı görülmüştür. Bu parçalı bakış açısının akabinde, Suriye iç savaşının Türkiye'ye yansımaları olarak kabul edilebilecek üç önemli olay yaşanmıştır. Bu olaylar şu şekilde sıralanabilir; 22 Haziran 2012'de Türkiye Uçağının Suriye Tarafından Düşürülmesi Olayı, 3 Ekim 2012 tarihinde Akçakale'ye Havan Mermisi Düşmesi Olayı, 11 Mayıs 2013'te Hatay Reyhanlı Patlaması Olayı. Savaşa bakış açısını hem siyasal hem de toplumsal olarak değişimlere uğrattığı kabul edilebilen bu olaylar, medyanın da olayları aktarış biçimlerindeki farklılıkları beraberinde getirmiştir.

Ülke içinde ve dışında toplumsal olaylar yaşandığı sırada siyasi partiler ya da hükümet mensupları medya aracılığı ile olaylara ilişkin kendi bakış açılarını kamuoyuna iletmeye çalışmışlardır. Okuyucu/izler kitle ise ülke dışındaki olayları büyük bir oranla medya aracılığı ile takip etmektedirler. Ancak daha derine inildiğinde, okuyucunun kısa vadede değil de uzun bir zaman aralığında olaylara, kavramlara bakış açısını oluşturan başlıca birimin de medya olduğu Walter Lipmann, McCombs, Robert Entman gibi araştırmacılar tarafından ortaya konulmuştur. Bu uzun zaman aralığında bilişsel biçimlenme sürecini çok önemli bir ölçüde netleştiren olgunun haber veya medya çerçevelerinin olduğu araştırmacıların yaptıkları çalışmalarda net bir şekilde görülmüştür. Suriye'de yaşanan olayların siyasal, ekonomik, kültürel ve dini boyutu, olaylara ilişkin iç savaş, devrim, kriz, isyan gibi birçok tanımlama yapılması sonucunu doğurmuştur. Tüm bu karmaşık

1 <https://www.cihan.com.tr/tr/basbakan-erdogan-muhaliflere-sadece-lojistik-destek-veriyoruz-1035686.htm>, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/suriyede-muhaliflere-destek-artacak-171006.html>

durumun ortasında medyanın yaptığı problem tanımı, neden-sonuç yorumu, ahlâki değerlendirmesi ve/veya çözüm önerilerinin neler olduğunun saptanması bu çalışmayı gerekli kılmıştır. Çünkü haber çerçevelerinin, okuyucu/izler kitlen üzerinde tüm bu muhakeme cihazlarını oluşturan başlıca etken oldukları ifade edilmektedir (Entman, 1993). Haber metinlerinde olayları sınırlandırma, genişletme, kavramların içeriğini doldurma vb. gibi bir takım süreçlerin, okuyucu zihninde aynı yönde etkiler yapabileceği varsayımı haber çerçeveleme araştırmalarının iskeletini oluşturmaktadır.

Bir Etki Modeli Olarak: Çerçeveleme

Medya etkileri araştırmaları, medyanın kamuoyu oluşumunda ve kamu gündeminin belirlenmesinde, bilişsel, davranışsal ve duygusal etkilere sahip olduğunu iddia etmektedir. Araştırmacılar tarafından dönemlere ayrılan medya etkilerinin; günümüzde de sınırlı değil, güçlü etkiler dönemini devam ettirdiği söylenebilmektedir. Bu bağlamda haber kurgulanış biçimlerinin zihinlerde oluşturacağı kavramsal tahayyüllerin neler olduğu önem arz etmektedir. Kısaca basında sunulan haberlerin anlamlandırma haritalarının oluşumunda çok etkili olduğu söylenebilir. Bu anlamlandırma haritalarının oluşumunda haber çerçeveleri merkezi konumda yer almaktadır. Ancak okuyucu kitle bu çerçevelerin neler olduğunu fark etmeden çerçevelerin sunduğu enformasyonu çoğunlukla değişime uğratmadan alımlar. Bu kapsamlı işleyişin ilk basamağı haber çerçevelerini incelemekle ve ortaya koymakla anlaşılabilir. Çünkü izler kitlenin karar alma aşamasındaki önemli etmenlerin başında, medya içeriğinin çerçevesi biçimi gelmektedir. Sadece medya içeriklerinin değil tüm iletişim süreçlerinde çerçeveleme işleyiş olarak varlığını sürdürmektedir. Klapper de medya etkileri araştırmalarının tarihsel dönemlerine değinmesinin ardından, insanları etkileyen şeyin siyasal kampanyaların olmadığını, asıl büyük etkinin kampanya sürecindeki kanaat kuvvetlendirici tutumların olduğunu söylemektedir (Klapper'den aktaran Scheufele, 1999: 105). Dolayısıyla izler kitle üzerinde bir tutum değişikliği oluşturmanın ön koşulu gönderilen iletiyi belirli tutumlar ile çerçevelemek olarak görünmektedir.

“Çerçeveleme teorisinin, anahtar konumda sosyoloji, psikoloji ve iletişim olmak üzere birçok bilimsel disiplinden elde edilen bilgiler nedeniyle disiplinler arası bir kökeni vardır (Özarlan, 2007: 24)”. Çerçeveleme ilk olarak bilişsel psikoloji alanında Barlett (1932) ardından antropolojide Bateson (1972), Tuchman (1978) ve Gitlin (1980) ile de iletişim araştırmalarına kavramsal olarak giriş yapmıştır (Gorp, 2005: 485). Kavramın kökeninin bu denli farklı alanlara dayanması, iletişim bilimleri içerisindeki tanımını titiz bir şekilde ortaya koyma ihtiyacını doğurmuştur.

Çerçeveleme ile İlgili Paradigmatik Tartışmalar

Çerçeveleme kavramının kuramsal olarak tek bir alana oturtulması yapılan çalışmalar ışığında zor görünmektedir. Kavramın kelime anlamının sosyal bilimlerin hemen her alanında kullanılması farklı kökenlerden gelen anlamlar taşımaya neden olmuştur. Bu kökenler kavramın sözcük anlamını, kullanıldığı alanları sınıflandırırken, bazen de aynı alan ve disiplinler içerisinde kavrama farklı tanımlar getirilmektedir.

Koenig (2004: 1), çerçevelemenin oldukça yaygın olarak kullanıldığını; ancak

kötü tanımlanmış kavram haline geldiğini söylemektedir. Çerçevelemenin etimolojik anlamı dışında bilimsel olarak farklı alanlarda kullanılması bu zorluğun temel nedeni olarak gösterilebilmektedir. Çerçeveleme analizinin genel bir kavramsal tanımına ihtiyaç duyulduğunu belirten Scheufele (1999: 104) bu analiz biçiminin diğer kitle iletişim araştırmalarından ayrılması gerektiğini belirtmiştir.

Çerçevelemenin iletişim bilimleri alanındaki tanımı ve araştırma yöntemi olarak kullanım karmaşasının nedenine ışık tutacak bir yaklaşımı olan Yaşın (2008: 41) haberin çerçevenmesinin anlamın üretildiği süreç olmasından dolayı, bilişsel yapıları oluşturan bir işlev ile tanımlanmasına, bu nedenle farklı disiplinler içinde incelenmesine sebep olduğunu söylemektedir.

Çerçeveleme paradigması, bazı etki araştırmacıları tarafından gündem belirleme sürecinin ve araştırma tasarımının bir parçası olarak görülse de, literatürde kendi başına bir teori olarak kabul edilmektedir (Güran ve Özarslan, 2013: 300). İletişim alanında niteliksel söylem çözümlemesi tekniğinde kullanılan “çerçeveleme” konsepti ile gündem belirleme çalışmalarının bir uzantısı olarak kabul edilen (ikinci aşama gündem belirleme) “çerçeveleme” birbirinden yönetsel olarak farklı olmakla beraber, faydalandıkları mecaz bakımından aslında benzeşmektedir.

Bu noktada; çerçeveleme yaklaşımının çok disiplinli olması, kavramı asıl anlamından uzaklaştırmadığı da söylenebilir. “Psikiyatrist Bateson “çerçeve” terimini psikolojik bir kavram olarak tanımlayan ilk yazar olarak bilinmektedir. Bu tanıma göre; çerçeveler, belli mesajları alıp diğerlerini dışarıda bırakarak gerçeklik algısını yönlendirmektedir (Bateson’dan aktaran Özarslan, 2007: 24)”. Bateson’un bu tanımlamasında yine algısal nitelikleme ile bilişsel düzeye gönderme yapılmaktadır. Sosyolog Goffman da, çerçeveleme ile ilgili kapsamlı bir tanımlama yapmıştır:

Bazı çerçeveler varlıkların, önermelerin ve kuralların bir sistemi olarak açık seçiktir, diğer büyük bir kısmı ise, bir yaklaşımın ya da bakış açısının bilgisini sağlamada yetersizdir. Bununla birlikte, yapılandırma düzeyi ne olursa olsun her çerçeve kullanıcılarına, çerçevenin sınırları içinde tanımlanan, görünüşte (gerçekte olmayan) sınırsız sayıdaki somut olayların belirlenmesi, kavranması ve adlandırılması için olanaklar sağlamaktadır (Goffman’dan aktaran Atabek ve Uztuğ, 1998: 99).

Bu iki temel tanımın ardından yakın geçmişte Koenig (2004: 1) “*Reframing Frame Analysis*” başlıklı makalesinde çerçevelemenin artık Goffman’ın “çerçeveleme analizi” olmadığını sadece orijinal formülasyon ile ince bir bağının kaldığını söylemektedir. Özarslan çerçeveleme fikrinin hangi anlamda kullanılmış olursa olsun iletişimsel metnin gücünü tanımlamak için tutarlı bir yol sunduğunu söylemektedir (Özarslan, 2007: 29).

Ayrıca Özarslan (2007) sosyal bilimler ve insan bilimleri alanının her yerinde rastlanmasına rağmen, hiçbir yerde çerçevelerin bir metin içine nasıl yerleştiklerini, nasıl kendilerini görünür hale getirdiklerini veya çerçevelerin düşünmeyi nasıl etkilediklerini tam ve doğru bir biçimde gösteren çerçeveleme teorisinin bir genel tanım bulunmadığını söylemektedir (Özarslan, 2007: 28). Çerçevelemenin iletişim bilimleri araştırmalarında genel bir tanımının bulunamaması ampirik yönteminin tanımlanmasını da zorlaştırmaktadır.

Aynı ekseninde Gorp (2005: 485); “Gündem belirleme”, “Yetiştirme- Ekme”, “Suskunluk Sarmalı” gibi çok iyi bilinen kuramlardan farklı olarak çerçevelemeye dair ne tek bir bilim adamı ismi, ne de tek bir araştırma geleneği olduğunu söylemektedir. Kavramın çoklu tanımları ve çoklu araştırma eğilimlerinin aksine Entman (1993: 51) bize çerçevelemeyle ilgili tanımları ve teorileri bir araya getirmenin iletişim bilimcilerinin görevi olduğunu aksi takdirde devamlı dağınık bir tanımın devam edeceğini söylemektedir. Buna bir zıt görüş olarak Van Gorp (2005: 485) “*Coverage of the Asylum Issue Where is the Frame?: Victims and Intruders in the Belgian Press*” başlıklı makalesinde D’Angelo (2002: 871) tarafından çerçeveleme ile ilgili tanımların çeşitliliğinin bir koz olduğunun, teorik ve paradigmatik çeşitliliğin de çerçeveleme sürecinin kapsamlı bir görünüme sahip olmasına yol açtığı görüşü olduğunu belirtmiştir.

Haber Çerçeveleme

Haber çerçeveleri (*news frames*) metinler içerisinde kendini görünür kılmaya da anlamsal olarak belirli bir enfomasyona vurgu, düşünsel olarak biçimlendirme, sınırlama veya sığdırma unsurlarını içerir. Bu unsurların haber içeriklerinde nasıl görüldüğünü ve nasıl seçileceğini belirlemek çoğu araştırma için önem arz etmektedir.

Haber çerçeveleme, haberin sunuş biçimi ile yakından ilişkili görülmektedir. Öyle ki; haberin sunuluşundan kasıt sadece anlatış biçimi değil belirli yaftalar, biçimsel özellikler ve belirli vurguların ön plana, bazılarının ise geri plana atılması gibi süreçlerin tümünü içine alan geniş kapsamlı bir paradigma olarak belirginleşmektedir. Haberin sunumundaki bu özellikler okuyucu zihnindeki çerçevelerin oluşumunda ilk basamak olarak görülmektedir. Bu hipotezden yola çıkarak çerçevelemenin bir etki modeli olduğu savı güçlenmektedir.

Etkinin sunumla ilişkisinin ne denli yüksek olduğu ilk kez Cantril tarafından yapılan araştırmada ortaya çıktığını ifade eden Güngör (2011: 78); haber spikerinin, tiyatro oyununun bir kesitini haber formatında sunmasıyla Amerika’da kıyamet koptuğunu, insanların canlarını kurtarmak için sığınacak yer bulma telaşına kapıldıklarını belirtmiştir.

Haber öyküleri, haber üretim sürecinin rutinleri içinde gazeteciler tarafından bilinçli ya da bilinçsiz olarak bir çerçeveye yerleştirilmektedir (Durur, 2011: 27). Bunun sonucu olarak; haber metinlerinde gözlemlenen söylem yapıları, hitabet, hikâyenin anlatımı, olayı olumlama veya olumsuz yönlerine vurgu yapma gibi çerçeve yapılarının haber içindeki fikri temsil ettiği söylenebilir.

Haber çerçevesini Atabek ve Uztuğ (2010: 120), bir olay ya da sorunla ilgili haberi anlamlı hale getirmek için oluşturulan; haberde nelerin içerileceğini, nelerin dışarıda bırakılacağını belirleyen genel bağlam olduğu yönünde değerlendirmişlerdir. Bu tanımdan anlaşılacağı gibi genel olarak haber çerçeveleme kavramı “anlamı sınırlandırma” olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla çerçeveler okuyucuya geniş bir değerlendirme fırsatı vermeden anlamlandırma şemasını önceden oluşturmaktadırlar.

Çerçeveleme sözcüğünün kavramsallaşması sözcüğün sosyoloji, psikoloji ve iletişim bilimlerinde karşımıza çıkan bazı anlam kümelerini daha kolay kavranabilmesini sağlamıştır. Bu çalışmanın ana ekseninde ele alınan “haber çerçeveleri” de bazı olayları,

oluş biçiminden çok, nasıl sunulduğu ile ilgilenip, olası anlam çerçevelerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda iletişim ve medya çalışmalarında “çerçeveleme” kavramına çeşitli tanımlar getirilmektedir. Yeo vd. (2007: 3) haber çerçevelerinin belirli tartışmaların ve konunun ne hakkında olduğunu yorumladığını, ayrıca bunların anlamlandırılmasını sağladığını söylemektedirler.

Edelman; çerçevelerin gücünü ortaya koyan çalışmasında; olağanüstü bir durumun bir özelliği ve sonuçlarının radikal bir biçimde farklı olmasında özellikle onun nasıl gözlemlendiği, sınıflandığı ve baskın görüşün nasıl yansıtıldığı ile doğrusal bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır (Edelman’dan aktaran Kılıç, 2007: 74).

Nelson vd. (1997: 567) haber çerçevelerini tanımlarken; haber kuruluşlarının, sosyal ve siyasal olayları spesifik yollarla çerçeveleyerek, olayın altında yatan nedenleri, sorunun muhtemel sonuçlarını ve sorunun çözümü için potansiyel çözüm yollarını öneren kriterlerin saptanmasının sağlandığını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda Callaghan ve Frauke (2001: 187) gazetecilerin ve editörlerin okuyucuları için anlam haritası veya öykü içlerine şablon çizdiklerini, bu harita ve çerçevelerin de bilişsel olarak kamusal tartışmayı yapılandırarak, okuyucuların bilgi düzeyini, politik sorumluluklarının niteliğini etkilediğini söylemektedirler.

İrvan ve Binark, (1992: 148) basında anlamlandırma haritalarının nasıl kurduğunu incelemenin bir yolu “haber çerçevelerine” bakmak olduğunu, haber çerçevelerinin sunulan haberin niteliklerini belli sözcük ve görsel imgeler kullanarak ve tematik olarak birbirleriyle uyumlu hale getirerek belirlediğini söylemişlerdir.

İletişim bilimleri içinde genel bir çerçeveleme analizi tanımı yapan Kılıç (2007: 70) ise; çerçeveleme analizinin bilgi transferi ya da iletişim yoluyla insan bilincini etki altına alma yöntemi olarak açıklanabildiğini söylemektedir. Kılıç ile aynı paralelde McQuail medyanın öngörülebilir ve modellenmiş biçimde gerçekliğin resimlerini çerçeveleyerek, sosyal gerçekliği inşa etmekte çok güçlü etkilere sahip olduğunu belirtmektedir (McQuail, 1994: 105’ den aktaran Scheufele, 1999: 105).

Çerçevelemenin bu denli güçlü etkilerinin olması sonucunda nedensel irdelemeler yapan Todd Gitlin (Gitlin’den aktaran İrvan, 2008: 75), haber çerçevelerinin gazetecilerin büyük miktardaki enformasyonu hızlıca düzenleyerek haber haline getirmelerine olanak sağladığını ve bu nedenle, kurumsal gereklilik bile olsa çerçevelerin kaçınılmaz olduğunu söylemektedir.

Sosyolojik açıdan çerçeveler ise gerçekliğin algılanıp temsil edilmesini yönlendiren temel bilişsel yapılar olarak tanımlanmaktadır. Özarlan (2007: 27); çerçevelerin bir bütün olarak ele alındığında, bilinçli olarak üretildiğini fakat iletişim süreçlerinin seyri içinde bilinçsiz olarak devralındıklarını belirtmektedir. Bu nedenle Kosicki çerçevelerin; bireylerin olayları ve bilgileri “belirleme, algılama, teşhis etme ve adlandırmasına” olanak sağlayan araçlar olduğunu söylemektedir (Kosicki’den aktaran Atabek ve Uztuğ, 2010: 120). Bununla birlikte çerçeveler haberin kendi içindeki niteliğini de tarif etmektedir. Kılıç (2007: 71-72) haber öykülerinin kendisine özgü yapısında bulunan çerçevelerin, konular ile ilgili belirli anlamları geliştirmek için yol gösterici, tarif edici olduklarını

söylemektedir. Reese'e göre, haber çerçeveleme, olayların ve konuların düzenlenme ve özellikle medya, medya profesyonelleri ve onların izleyicileri-okurları tarafından anlaşılma biçimine gönderme yapmaktadır (Erdoğan, 2011: 57).

İrvan 'a (2010: 74) göre haber çerçeveleme ise, ele alınan bir sorunun bazı boyutlarını seçerek metin içerisinde görünür hale getirmektir. Haber metinleri içerisinde yer alan çerçevelerin en kapsayıcı tanımının araştırmacı Robert M. Entman tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Çünkü iletişim alanında ilk olarak Entman; medya çerçevelerinin rolünü araştırmış ve çoğu araştırma için bir referans noktası kabul edilebilecek artık klasikleşmiş çerçeveleme tanımını kendisi geliştirmiştir (Özarlan, 2007: 24). Bu tanım ise medya çerçevelerinin nasıl işlediğine dair ipucu vermektedir. Entman'a göre: "Çerçevelemek, algılanan bir gerçekliğin belli yönlerini seçerek bunları bir iletişim metni içinde daha önemli hale getirmek ve böylece belli bir problem tanımını, neden-sonuç yorumunu, ahlâki değerlendirmeyi ve/veya çözüm önerisini desteklemektir (Entman: 1993: 52)".

Türkiye'de "çerçeveleme" ile ilgili kapsamlı bir etki araştırması yapan Özarlan (2007: 27-28); Entman'ın bu tanımından yola çıkılarak yapılan çalışmaların hem niteliksel hem de niceliksel özellikler taşıması, bazı kaynaklarda bu çalışmalara "niteliksel gündem belirleme" tanımının getirilmesine neden olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Özarlan, çerçevelerin çözümlenmesini, bir yerden (örneğin konuşma, beyanat, haber veya roman) insan bilincine bir bilgi aktarılmasıyla (veya iletişimle) o insan "bilinci" üzerinde nasıl bir "etki" yapıldığını doğru bir biçimde ortaya çıkardığını söylemektedir (Özarlan, 2007: 28-29).

Özarlan'ın yaptığı bu tanımda gündem belirleme yaklaşımının bir aşaması olan "bilişsel etki" düzeyi ile "çerçeveleme etki düzeyi" büyük derecede benzerlik göstermektedir. Çerçeveleme ile bilişsel yapı arasında kurulan bağ da "şema" kavramını ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla okuyucu zihninde oluşan şemalar haber metninde verilen şemalar ile benzerlik göstermektedir. Şemalar haber çerçeveleri gibi hem metin içinde hem de okuyucu zihninde oluşmaktadır.

Şema ve çerçeveleme sözcükleri, sınırlandırma bakımından da birbirlerini çağrıştırmaktadırlar. Ancak şema kavramı temel olarak bilişsel psikoloji alanında anılmaktadır. Bu anlamıyla David L. Altheide'in çerçeveleme tanımlamasını ifade eden İrvan, Altheide'in haber çerçevesini, bir resmi duvardaki diğer nesnelere ayıran bir resim çerçevesi gibi düşündüğünü söylemektedir. Ona göre haber çerçeveleri sorunlara ve olaylara ilişkin durum tanımlamaları yapıp, o sorunların nasıl tartışılacağını belirler (Altheide'den aktaran İrvan, 2008: 75).

Entman, bireyin bir haberde gördüğü her olayın, araştırmacının "olaya özgü şema" olarak adlandırdığı bir zihinsel yapı yaratmayla sonuçlandığını vurgulamaktadır (Entman'dan aktaran Kılıç, 2007: 71). Yaşın ise (2008: 42) "şema" tanımını insanların düşüncelerini organize eden bilişsel bir yapı olarak yapmaktadır. Bilişsel yapılara atf ile haber metinlerinin okuyucu zihnindeki etkisini ölçmek için metinlerin niteliksel olarak da incelenmesi gerekli olmaktadır. Bu bağlamda açıklık getirilmesi gereken nokta, çerçeveleme analizinin iletişim araştırmaları yöntembiliminin neresinde olduğu sorusudur.

Metodoloji

Bu çalışmada kullanılan standart içerik analizi ile çalışmanın esas analiz biçimi olan çerçeveleme analizinin daha kontrollü yapılabilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda kodlama kılavuzunda betimleyici ölçütler eklenmiş ancak esas olarak haber çerçevelerinin belirli değişkenler ışığında analizi yapılmıştır. Çalışmada literatürde daha önce yapılmış tanımlamalardan yola çıkarak haber metinlerinde “Değerlikli Haber Çerçeveleri” aranmıştır.

Değerlikli haber çerçeveleri; De Vreese ve Boomgarden’in (2003: 363) yaptıkları araştırmalarda bazı çerçevelerin kendi doğalarından kaynaklanan bir değeriğe sahip oldukları diğer yandan bazı başka çerçevelerin de daha nötr göründüklerini belirlemiştir (Vreese ve Boomgarden’den aktaran Özarslan, 2007: 63).

Ayrıca Özarslan (2007: 63) yapılan son araştırmalarda çerçevelerin sıklıkla kendi doğal bir değeriğe (valance) örneğin olumlu ya da olumsuz yönler, çözümler veya çarelere sahip oldukları sonucunu doğurduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada içeriğe ilişkin hakim 3 tür çerçeve olan “sorumluluk çerçeveleri, çatışma çerçeveleri, ekonomik sonuç çerçeveleri” ile birlikte tüm bunlarını kategorik olarak kapsayan “Değerlikli Haber Çerçeveleri” haber metinlerinde aranmıştır. Bu metodun seçilmesinin nedeni; haber metinlerindeki spesifik yaftaların gözden kaçırılmaması çabasıdır. Ayrıca bu yolla haber metinleri hem tündengelim hem de tümevarım yöntemi uygulanmıştır.

Genel olarak, çerçeveleme çözümlenmesi, çerçeve tanımlamak için metni inceleyen araştırmacı tarafından kullanılan içerik çözümlenmesinin bir türüdür (Erdoğan, 2014: 9). Bu amaç doğrultusunda haber metinlerindeki sıfatlar ve tanımlamalar ayrıca tablolaştırılmış, gazetelerin olaylara ilişkin kullandığı çeşitli çerçeveler derinlemesine incelenmiştir. Literatürde karşımıza çıkan genel çerçeveleme araçları olarak; sözcük seçimleri, metaforlar, tarihsel örnekler, yerleşik sözcükler, tablo ve grafiklerim sunumu, kaynak ve alıntıların seçimi olarak görülebilmektedir. Bu nedenle çalışma bu değişkenleri ortaya çıkarma amacını taşımaktadır.

Suriye haberlerinin Türkiye basınında nasıl ve hangi çerçeveler ile sunulduğunu ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, literatürde var olan çerçevelerden hareketle çerçeveler oluşturulmuştur. Bu doğrultuda Neuman vd. (1992) tarafından yapılan araştırma sonucundan yola çıkılarak “dini çerçeve”, “ekonomik sonuçlar çerçevesi” ve “politika çatışması çerçevesi” olmak üzere üç çerçeve kullanılmıştır. Bunun dışında literatürde konuyla doğrudan ilgili ya da benzer konularla ilgili çalışmalardan hareketle spesifik çerçeveler oluşturulmuştur (Aksoy, 2012: 194). Bu çerçeveler; “risk çerçevesi”, “protesto çerçevesi”dir.

Özarslan’ın (2007) çalışmasından hareketle “sorumluluk çerçevesi” oluşturulmuştur. Ayrıca bu çerçevelere Suriye haberlerinde sık rastlanan konuya özgü; “kriz çerçevesi”, “dini çerçeve”, “terör çerçevesi”, “uluslararası tepki çerçevesi”, “mağduriyet çerçevesi”, “başarısız dış politika çerçevesi” ve “güçsüzleştirme çerçevesi”, “güçlendirme çerçevesi” eklenmiştir.

Oluşturulan çerçevelerin kapsamına ilişkin tanımlamalar şu şekildedir.

- Kriz Çerçevesi:** Suriye iç savaşının Türkiye'ye yansımaları sonucu oluşan politik krizleri ön plana çıkaran çerçevedir.
- Politika Çatışması Çerçevesi:** Suriye iç savaşı ile ilgili görüş ayrılıklarına vurgu yapan, bu konudaki zıtlıkları görünür kılan çerçevedir.
- Risk Çerçevesi:** Suriye iç savaşının Türkiye'ye ve çevre ülkelere verebileceği ekonomik, siyasi zararlara vurgu yapan çerçevedir.
- Dini Çerçeve:** Suriye iç savaşının İslami yorumlarına yer veren, dini bayramları ön plana çıkaran, savaş sürecindeki uygulamaların dini açıdan değerlendirmesini ortaya çıkaran çerçevedir.
- Terör Çerçevesi:** Savaşın taraflarını veya savaşa müdahil olan herhangi bir unsur ile terör kavramını ilişkilendiren çerçevedir.
- Uluslararası Tepki Çerçevesi:** Suriye iç savaşına ilişkin uluslararası örgütlerin/ siyasilerin savaşın sona ermesine veya taraflara müdahalenin gerekliliğine vurguyu içeren çerçevedir.
- Mağduriyet Çerçevesi:** Savaştan etkilenen tarafların ekonomik, sığınma ve siyasi vb. sorunlarının aktarıldığı çerçevedir.
- Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi:** Savaşın bölge ve Türkiye ekonomisine mevcut veya olası olumsuz etkilerini ön plana çıkaran çerçevedir.
- Başarısız Dış Politika Çerçevesi:** Mevcut Türkiye hükümetinin Suriye iç savaşının çözümüne yönelik uluslararası siyasi arenada yetersiz veya başarısız oluşuna vurgu yapan çerçevedir.
- Güçsüzleştirme Çerçevesi:** Suriye iç savaşının taraflarından herhangi birini daha güçsüz gösteren, operasyonel yetersizliğini, uluslararası arenada yalnız kalışını ön plana çıkaran çerçevedir.

Sorumluluk Çerçevesi:	Savaşın ve mevcut olayların yaşanmasında birincil sorumluluğun hangi tarafta olduğunun yani olayın nedeninin aktarıldığı çerçevedir.
Güçlendirme Çerçevesi:	Savaşan taraflarından herhangi birine uluslararası desteğin, ekonomik ve askeri gücünün varlığını ön plana çıkaran çerçevedir.

Suriye haberlerinin Türkiye basınında çerçevelenmesine yönelik bu çalışmada; maliyet ve etik unsurlar göz önüne alınarak yargısal örneklem olarak 3 gazete seçilmiştir. Örneklem seçilirken ideolojik ayırmadan daha çok genel yayın politikası gözetilmiştir. Belirlenen tarih dilimlerinde hükümet politikalarını destekleyen, tarafsız ve hükümet politikalarına muhalif olarak gruplandırılmalar yapılmıştır.² Gruplandırılan gazeteler arasında her gruptan tirajı en yüksek gazeteler örnekleme alınmıştır.

Suriye iç savaşının Türkiye'ye yansıdığı dönemlerde haberlerde yanlılık ve çerçeveleme unsurlarının daha belirgin olacağı varsayımı ile üç önemli tarih periyodu belirlenmiştir. Bu tarih dönemleri: 22 Haziran 2012 – 22 Temmuz 2012 (Türkiye Uçağının Düşürülmesi Olayı), 3 Ekim 2012 – 3 Kasım 2012 (Akçakale'ye Havan Mermisi Düşmesi Olayı), 11 Mayıs 2013 - 11 Haziran 2013 (Hatay Reyhanlı Patlaması Olayı).

Çalışmada önemli olarak kabul edilen bu tarih dönemleri yargısal örneklem olarak alınmıştır. Akçakale'ye düşen top/havan mermisinin ardından 5 Türkiye vatandaşı ölmüş ve bu olay Suriye iç savaşının Türkiye'ye ilk doğrudan yansıması ve ilk can kaybı olarak tespit edilmiştir.³ Türkiye uçağının Akdeniz'de düşürülmesinin ardından yeni bir kriz yaşanmış medyada ve kamuoyunda geniş yankı uyandırmıştır.⁴ Hatay Reyhanlı'daki patlama ise Türkiye genelinde büyük yankı uyandırmış toplumsal olarak Türkiye'nin Suriye iç savaşında hangi pozisyonda olduğu ile ilgili büyük tartışmalara neden olmuştur.⁵

Buna göre *Hürriyet* (tarafsız basını temsilen), *Sözcü* (muhalif basını temsilen) ve *Zaman* (hükümet politikalarını destekleyen basını temsilen) 3 Ekim 2012 – 3 Kasım 2012, 22 Haziran 2012 – 22 Temmuz 2012, 11 Mayıs 2013 - 11 Haziran 2013 tarihleri arasında Ajans Press Medya Takip merkezi veri tabanı tarafından taranmıştır.⁶

2 Süleyman İrvan tarafından önerilen gruplandırma yöntemidir. E-Posta yolu ile görüşme (20.01.2014).

3 <http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/25387224/> Erişim: 5 Mart 2015; <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/21615000.asp?top=1> Erişim: 5 Mart 2015; <http://www.eokul-meb.com/turkiye-suriye-savasi-2012-basladi-mi-sondurum-31542/> Erişim: 5 Mart 2015.

4 <http://www.gazetevatan.com/suriye--turk-savas-ucagini-dusurdu--459720-gundem> (Erişim Tarihi: 05.03.2015); <http://www.milliyet.com.tr/-turk-ucagini-suriye-dusurdu/siyaset/siyasetdetay/23.06.2012/1557511/default.htm> (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

5 <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/23257089.asp> (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

<http://www.sozcu.com.tr/?p=288681> (Erişim Tarihi: 05.03.2015). http://www.zaman.com.tr/gundem_reyhanlidaki-bombali-saldirisi-onesi-besar-esed-ile-gorusmusler_2162889.html (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

6 Farklı genel yayın politikalarına göre gruplandırılan gazeteler hem tiraj hem de tıklanma sayıları gözetilerek seçilmiştir. Tiraj ve tıklanma verilerine aşağıdaki linklerden ulaşılmıştır:

www.Connectedvivaki.com/tag/gemius/ (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

www.connectedvivaki.com/tag/tiraj/ (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

www.dorduncukuvvetmedya.com (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

Yapılan tarama sonucu Suriye anahtar kelimesini içeren tüm haber metinleri incelenmiştir. Örneklem olarak alınan 3 gazetede (*Hürriyet*, *Sözcü* ve *Zaman*) toplam 2 bin 266 Suriye sözcüğünü içeren metin tespit edilmiştir (Tablo 2). Bunların içerisinde Suriye iç savaşı ile doğrudan ilgisi olmayan ve köşe yazıları araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Suriye iç savaşına ilişkin haber çerçeveleme analizi bakımından önemli kabul edilen toplam 434 haber metni tespit edilmiştir (Tablo 1). Çalışmada Tablo 2’de sunulan örneklem doğrultusunda içerik analizi uygulaması, araştırmacı tarafından hazırlanan kodlama kılavuzu doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Belirlenen tarih periyodunda analiz edilen toplam haber sayısı

Gazeteler	İncelenen Dönem			Toplam
	Türk uçağının düşürülmesi	Akçakale'ye havan mermisi düşmesi	Hatay Reyhanlı	
ZAMAN	54	59	59	172
HÜRRİYET	48	55	34	137
SÖZCÜ	47	51	28	126
Toplam	149	165	121	434

Tablo 2. Gazetelere göre toplam metin dağılımı

Gazeteler	Türkiye Uçağının Düşürülmesi (22 Haziran 2012 – 22 Temmuz 2012)	Akçakale'ye havan Mermisi Düşmesi (3 Ekim 2012 – 3 Kasım 2012)	Hatay Reyhanlı Patlaması (11 Mayıs 2013 - 11 Haziran 2013)	Toplam
HÜRRİYET	523	450	210	1183
SÖZCÜ	232	301	154	687
ZAMAN	88	148	160	396
Toplam	843	899	524	2266

Bulgular ve Analiz

Suriye haberlerinin Türkiye basınında hangi haber çerçeveleri ile sunulduğunu araştıran bu çalışmada, örneklem alınan 3 gazete (*Hürriyet*, *Sözcü* ve *Zaman*) ve 3 önemli tarih periyodundaki toplam 434 haber içerik ve çerçeveleme analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. İçerik analizinde kullanılan kodlama kılavuzu araştırma soruları

doğrultusunda oluşturulmuştur. Son olarak araştırmanın asıl sorusuna yanıt bağlamında *Suriye haberlerinin Türkiye basınında hangi çerçeveler ile sunulduğuna* ilişkin haber çerçeveleri incelenmiştir.

Araştırmanın bu kısmında, örneklem alınan gazetelerin haber çerçeveleri ayrı ayrı incelenmiştir. Araştırmada kodlayıcılar arası uyumda en fazla zorluk çekilen kategori haber çerçeveleri olmuştur. Kodlayıcılara haber çerçeveleri içerikleri hakkında daha kapsamlı bilgi verilmesi ile kodlayıcılar arası uyum %91 olarak belirlenmiştir. *Zaman* gazetesinde yer verilen haber çerçevelerine ilişkin veriler Tablo 3'te yer almaktadır. Araştırmanın bulgularına göre; *Zaman* gazetesinin en sık kullandığı haber çerçevesinin *Sorumluluk Çerçevesi* olduğu gözlenmiştir (n=45, %26,2). Gazetede ikinci olarak en fazla kullanılan çerçeve *Mağduriyet Çerçevesi* olarak tespit edilmiştir (n=34, %19,8). *Risk Çerçevesi* (n=20, %11,6) ve *Uluslararası Tepki Çerçevesi* (n=23, %13,4) birbirlerine yakın oranlarda gazetede yer almışlardır. Yukarıdaki çerçevelerin *Zaman* gazetesinde ağırlıklı olarak kullanılan çerçeveler olduğu saptanmıştır. Gazetenin, haberlerini yoğun bir şekilde, sorumluluğun Suriye devlet başkanı Beşşar Hafız el-Esed tarafında olduğu yönünde çerçevelediği belirlenmiştir. Bu sorumluluk yalnızca Suriye'de yaşanan olaylara ilişkin değil, Suriye iç savaşının Türkiye'ye yansımaları olarak da aynı tarafta gösterilmiştir.

Haberlerde sık kullanılan bir diğer çerçeve olan *Mağduriyet Çerçevesi* ise Suriyeli sığınmacıların veya Suriye yönetimine karşı silahlı mücadelede bulunan grupların mağdur oldukları yönünde kullanılmıştır. Suriye iç savaşının Türkiye'ye yansıdığı dönemlerde basın tarafından Suriye iç savaşının daha derin muhasebesi yapılmaya başlanıp olayın aktarılışında belirgin bir neden sonuç ilişkisi kurulmaya başlandığı gözlenmiştir. Bu eksende olayın ne tür riskler barındırdığı, olayın çözümü için sorumluluk alması gereken birimlerin tanımlanması yapılmaya çalışılmıştır. *Risk çerçevesi* ve *Uluslararası Tepki Çerçevesi* de bu noktaya temas etmektedir.

Tablo 3. Zaman gazetesinde Suriye haberlerinin çerçevesi

ZAMAN	Türkiye Uçağının Düşürülmesi	İncelenen Dönem Akçakale'ye havan mermisi düşmesi	Hatay Reyhanlı Patlaması	Toplam
Kriz çerçevesi	5 9,3%	0 ,0%	0 ,0%	5 2,9%
Politika Çatışması Çerçevesi	6 11,1%	1 1,7%	3 5,1%	10 5,8%
Risk Çerçevesi	0 ,0%	3 5,1%	17 28,8%	20 11,6%
Dini Çerçeve	0 ,0%	3 5,1%	1 1,7%	4 2,3%
Uluslararası Tepki Çerçevesi	10 18,5%	7 11,9%	6 10,2%	23 13,4%
Mağduriyet Çerçevesi	14 25,9%	6 10,2%	14 23,7%	34 19,8%
Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi	2 3,7%	7 11,9%	0 ,0%	9 5,2%
Başarısız Dış politika Çerçevesi	1 1,9%	0 ,0%	0 ,0%	1 ,6%
Güçsüzleştirme Çerçevesi	4 7,4%	2 3,4%	0 ,0%	6 3,5%
Belirsiz	0 ,0%	1 1,7%	0 ,0%	1 ,6%
Sorumluluk Çerçevesi	11 20,4%	22 37,3%	12 20,3%	45 26,2%
Güçlendirme Çerçevesi	1 1,9%	7 11,9%	6 10,2%	14 8,1%
Toplam	54 100,0%	59 100,0%	59 100,0%	172 100,0%

Zaman gazetesinin Suriye’de yaşanan olaylara ilişkin Türkiye’nin başarısız dış politika uyguladığı yönünde sadece 1 habere yer verdiği görülmektedir. Bu sayının bu kadar düşük olması gazetenin genel yayın politikasının “hükümet politikalarını destekleyen” yönde olması ile açıklanabilir. Gazetenin örneklem alınan tarih dönemlerine göre haberleri nasıl çerçevelediği Tablo 3’te incelenebilmektedir. *Zaman* gazetesinde sıklığı %10’un altında olan çerçeveler *Kriz Çerçevesi* (n=5, %2,9), *Politika Çatışması Çerçevesi* (n=10, %5,8), *Dini Çerçeve* (n=4, %2,3), *Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi* (n=9, %5,2), *Başarısız Dış Politika Çerçevesi* (n=1, %0,6), *Güçsüzleştirme Çerçevesi* (n=6, %3,5) ve *Güçlendirme Çerçevesi* (n=14, %8,1) olarak belirlenmiştir. *Hürriyet* gazetesinde de *Sorumluluk Çerçevesi* (n=30, %22,1) en sık görülen çerçeve olmuştur (Tablo 4). *Hürriyet*’in en sık kullandığı ikinci çerçeve ise *Güçlendirme Çerçevesi* olarak tespit edilmiştir. *Uluslararası Tepki Çerçevesi*’nin de %10’un üzerinde (n=14) kullanıldığı görülmüştür. *Hürriyet*’de taranan diğer haber çerçeveleri %10’un altında seyrederek birbirine yakın oranlarda dağılım göstermektedir. Gazetede en az görülen haber çerçevesi ise *Dini Çerçeve* (n=1, %0,7) olarak belirlenmiştir.

Hürriyet gazetesinin haber çerçevelerinin genel dağılımı incelendiğinde sıklıklar arasında bir uçurumun söz konusu olmadığı görülmektedir (Tablo 3). Bu durum gazetenin

daha dengeli yayın yaptığına ilişkin kanıyı güçlendirmektedir. *Sorumluluk çerçevesinin* sık görülmesi; savaş veya çatışma ortamlarında olayları haberleştirmede bir sorumlunun ortaya çıkarılma arzusunun varlığına işaret etmektedir.

Tablo 4. Hürriyet gazetesinde Suriye haberlerinin çerçevesi

HÜRRIYET	Türkiye Uçağının Düşürülmesi	İncelenen Dönem Akçakale'ye Havan Mermisi Düşmesi	Hatay Reyhanlı Patlaması	Toplam
Kriz Çerçevesi	2 4,2%	1 1,9%	1 2,9%	4 2,9%
Politika Çatışması Çerçevesi	6 12,5%	4 7,4%	0 ,0%	10 7,4%
Risk Çerçevesi	2 4,2%	5 9,3%	4 11,8%	11 8,1%
Dini Çerçeve	0 ,0%	1 1,9%	0 ,0%	1 ,7%
Terör Çerçevesi	0 ,0%	1 1,9%	6 17,6%	7 5,1%
Uluslararası Tepki Çerçevesi	3 6,3%	6 11,1%	5 14,7%	14 10,3%
Mağduriyet Çerçevesi	6 12,5%	2 3,7%	1 2,9%	9 6,6%
Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi	0 ,0%	8 14,8%	2 5,9%	10 7,4%
Başarısız Dış politika Çerçevesi	4 8,3%	0 ,0%	2 5,9%	6 4,4%
Güçsüzleştirme Çerçevesi	6 12,5%	3 5,6%	1 2,9%	10 7,4%
Belirsiz	3 6,3%	0 ,0%	0 ,0%	3 2,2%
Sorumluluk Çerçevesi	11 22,9%	10 18,5%	9 26,5%	30 22,1%
Güçlendirme Çerçevesi	5 10,4%	13 24,1%	3 8,8%	21 15,4%
Toplam	48 100,0%	54 100,0%	34 100,0%	136 100,0%

Zaman gazetesinden farklı olarak *Hürriyet*, *Güçlendirme Çerçevesini* sık diyebileceğimiz oranda kullanmıştır. *Güçlendirme Çerçevesinin* en fazla Akçakale'ye havan mermisi düşmesi olayından sonra kullanıldığı görülmektedir (n=13, %24,1). Bu dönemde Türkiye'den Suriye'ye karşı bir askeri harekât olasılığından sıklıkla söz edilmiş ve Suriye ordusuna karşı Türkiye'nin askeri gücünün daha yüksek olduğuna işaret eden haber çerçeveleri kullanılmıştır. Nitekim *Hürriyet* gazetesinde yayınlanan haberlerin odağının genel olarak bir tarafın gücünü daha fazla ön plana çıkarma yönünde olduğu söylenebilir. Tablo 4'te %10'un altında yer alan diğer çerçeveler *Kriz Çerçevesi* (n=4, %2,9), *Politika Çatışması Çerçevesi* (n=10, %7,4), *Risk Çerçevesi* (n=11, %8,1), *Terör Çerçevesi* (n=7, %5,1), *Mağduriyet Çerçevesi* (n=9, %6,6), *Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi* (n=10, %7,4), *Başarısız Dış Politika Çerçevesi* (n=6, %4,4), *Güçsüzleştirme Çerçevesi* (n=10, %7,4) olarak belirlenmiştir. Araştırmada ele alınan bir diğer gazete olan *Sözcü*'ye ilişkin veriler Tablo 5'te gösterilmektedir. Buna göre *Sözcü* gazetesinin en sık kullandığı haber çerçevesi (n=32, %25,4) *Zaman* ve *Hürriyet* gazetelerinde olduğu gibi *Sorumluluk Çerçevesi*dir. Ayrıca gazetenin incelenen 25 haberinde (%19,8) *Başarısız Dış Politika*

Çerçevesine rastlanmıştır. Bu sayı, gazetenin ikinci olarak en fazla kullandığı çerçevenin sıklığını belirtmektedir. Üçüncü sırada ise 21 haber ve %16,7'lik sıklıkla *Risk çerçevesi* gelmektedir. Bu çerçeveler her gazete için farklı sorumlular, farklı riskler ve farklı başarısızlık kriterleri ifade etmektedir. *Zaman* gazetesinde sorumlu olarak gösterilen taraf ile *Sözcü* gazetesinin tarif ettiği sorumluların tamamen birbirine zıt çatışan gruplar oldukları görülmüştür. Buradan hareketle haber çerçevelerinin belirli yönlendirmelere yer verdiği, ancak bu yönlendirmelerin neler olduğuna dair haber içerikleri olmadan net bir bilgi vermedikleri de söylenebilir. Çerçeveleme araştırmalarında ve bu araştırmada önem arz eden nokta, gazetelerin hangi çerçeveleme (bilişsel yönlendirme) şemalarına sıklıkla yer verdikleridir.

Tablo 5. Sözcü gazetesinde Suriye haberlerinin çerçevesi

SÖZCÜ	İncelenen Dönem				Toplam
	Türkiye Uçağının Düşürülmesi	Akçakale'ye Havan Mermisi Düşmesi	Hatay Reyhanlı Patlaması		
Politika Çatışması Çerçevesi	3 6,4%	0 ,0%	0 ,0%	3 2,4%	
Risk Çerçevesi	7 14,9%	8 15,7%	6 21,4%	21 16,7%	
Dini Çerçeve	0 ,0%	1 2,0%	5 17,9%	6 4,8%	
Terör Çerçevesi	0 ,0%	4 7,8%	5 17,9%	9 7,1%	
Uluslararası Tepki Çerçevesi	2 4,3%	0 ,0%	0 ,0%	2 1,6%	
Mağduriyet Çerçevesi	2 4,3%	0 ,0%	1 3,6%	3 2,4%	
Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi	5 10,6%	10 19,6%	0 ,0%	15 11,9%	
Başarısız Dış Politika Çerçevesi	10 21,3%	13 25,5%	2 7,1%	25 19,8%	
Güçsüzleştirme Çerçevesi	4 8,5%	1 2,0%	0 ,0%	5 4,0%	
Belirsiz	1 2,1%	1 2,0%	0 ,0%	2 1,6%	
Sorumluluk Çerçevesi	12 25,5%	12 23,5%	8 28,6%	32 25,4%	
Güçlendirme Çerçevesi	1 2,1%	1 2,0%	1 3,6%	3 2,4%	
Toplam	47 100,0%	51 100,0%	28 100,0%	126 100,0%	

Zaman gazetesinin *Başarısız Dış Politika Çerçevesine* sadece 1 kez yer verdiği Tablo 3'te görülmektedir. Sözcü gazetesi bu çerçeveyi sık kullanarak, Suriye iç savaşının Türkiye'ye yansımalarının Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin uyguladığı başarısız dış politikalarından kaynaklandığına vurgu yapmaktadır. *Zaman* gazetesinin ise bu çerçeveye çok az yer vererek, böyle bir durumun söz konusu olmadığı yönünde pozisyon aldığı söylenebilir.

Sözcü gazetesinin *Risk Çerçevesine* de önemli ölçüde yer verdiği tespit edilmiştir. *Sözcü* gazetesi toplamda 21 defa (%16,7) *Risk Çerçevesini* kullanarak, Suriye iç savaşının neden olduğu olası riskleri daha fazla görünür kılmayı tercih ettiği söylenebilir. Bu riskler Suriye iç savaşının Türkiye'ye ve çevre ülkelere verebileceği ekonomik, siyasi zararlara vurgu yapan çerçeve olarak tanımlanmıştır. Sözcü gazetesinde göze çarpan bir diğer haber

çerçevesi ise *Ekonomik Sonuçlar Çerçevesidir* (n=15, %11,9). Gazetenin bu çerçeveye sık denilebilecek oranda yer vermesi, savaşın bölge ve Türkiye ekonomisine mevcut veya olası olumsuz etkilerini ön plana çıkarma eğiliminde olduğu anlamına gelmektedir.

Sözcü gazetesinde diğer iki gazeteden farklı oranda *Terör Çerçevesi* sıklığı da tespit edilmiştir (n=9, %7,1). Bir başka deyişle *Sözcü* gazetesinde incelenen 126 haberlerin 9'unda savaşa müdahil olan herhangi bir taraf ile terörizm ilişkilendirilmiştir. Tablo 4'te %10'un altında yer alan diğer çerçeveler *Politika Çatışması Çerçevesi* (n=3, %2,4), *Risk Çerçevesi* (n=), *Dini Çerçeve* (n=6, %4,8), *Uluslararası Tepki Çerçevesi* (n=2, %1,6), *Mağduriyet Çerçevesi* (n=3, %2,4), *Güçsüzleştirme Çerçevesi* (n=5, %4,0), *Güçlendirme Çerçevesi* (n=3, %2,4) olarak belirlenmiştir.

Sonuç

15 Mart 2011 tarihinde başlayan ve günümüzde hala devam etmekte olan Suriye iç savaşı etkisini zamanla Türkiye sınırlarına kadar taşımıştır. İç savaşın Türkiye'ye her yansımaları siyasi çevreler ve kamuoyu tarafından tartışılmıştır. İç savaşın Türkiye'ye etkisi medya aracılığı ile görünür olmuş, olayın tartışılma biçimi de medyadan edinilen bilgi eşliğinde oluşmaya başlamıştır. Bu bağlamda Suriye iç savaşının gazetelerdeki sunuluş biçiminin derinlemesine incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Haberlerin nasıl sunulduğu, haberlerin hangi örtülü mesajları verdiğini öğrenmek amacı ile Suriye haberlerinin Türkiye basınında nasıl çerçvelendiği bu çalışmanın hareket noktası olmuştur. Çünkü haber çerçeveleri; herhangi bir olaya ilişkin belli bir problem tanımını, neden-sonuç yorumunu, ahlaki değerlendirmeyi ve çözüm önerilerini içeren işleyiş yapıları olarak kabul edilmektedir. Çalışmada öncelikle literatür taranmış olup haber çerçeveleme teorisi detaylı olarak anlatılmıştır. Ardından Suriye iç savaşının başlangıç ve günümüzdeki seyri hakkında kısa bir özetleme yapılmıştır. Okuyucu zihninde bahsi geçen işleyiş yapılarının nasıl oluşabileceğini görünür kılmak amacı ile Suriye iç savaşının Türkiye'ye yansıdığı dönemlerde ele alınan gazeteler üzerinden içerik ve çerçeveleme analizi yapılmıştır.

Bu araştırmada Suriye'de cereyan eden olaylar ile ilgili haber çerçevelerinin Türkiye basınına temsilen seçilen 3 gazete (*Zaman*, *Hürriyet*, *Sözcü*) ve önemli olarak kabul edilen 3 tarih periyodu üzerinden incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada konu ile doğrudan ilgili 434 haber olduğu belirlenmiştir. Haber çerçevelerinin incelenmesini amaçlayan bu çalışmada haberin büyüklüğü veya niceliğinden çok haber öznitelikleri üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın iskeletini oluşturan Suriye haberlerinin Türkiye basınına temsilen seçilen 3 gazetede çerçevesi 3 ayrı tabloda incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda *Zaman*, *Hürriyet* ve *Sözcü* gazetelerinde en sık tekrar eden çerçevenin *Sorumluluk Çerçevesi* olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda gazetelerin, haber içeriğindeki mesele/konu hakkında belirli grupları veya devleti sorunun sebebi olarak gösterdikleri veya çözümünden sorumlu tuttıkları söylenebilir. Ayrıca incelenen gazetelerin; *Kriz Çerçevesi*, *Risk Çerçevesi*, *Politika Çatışması Çerçevesi*, *Dini Çerçeve*, *Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi*, *Uluslararası Tepki Çerçevesi*, *Başarısız Dış Politika Çerçevesi*, *Güçsüzleştirme*

Çerçevesi, Güçlendirme çerçevelerine belirli oranlarda yer verdikleri görülmüştür. Haber çerçeveleme kuramı bağlamında genel bir değerlendirme yapıldığında en belirgin sorunun araştırma tipolojilerinin bir birinden kopuk olduğu söylenebilir. Kimi araştırmacılar bu sorunun bir avantaj olduğu yönünde değerlendirme yaparken, kimi araştırmacılar da bir bilimsel kuramın yönteminin daha açık ve net olması gerektiği kanısındadırlar.

Tipolojik tartışmalarda çerçeveleme araştırmalarının belirli bir yöntemle oturmasının, kuramın potansiyelini kısıtlayacağı ve sınırlarını daraltacağı yönünde görüşler mevcuttur. Diğer yandan ise iletişim çalışmaları içinde çerçevelemeyi inşacı yaklaşım, ikinci aşama gündem belirleme, etki modeli olarak çerçeveleme olarak üç alanda görebilmekteyiz. Çerçeveleme sözcüğü etimolojisi itibarı ile belirli bir çağrışım yapmaktadır. Dolayısıyla tüm iletişim çalışmalarında kavram anlamlı hale gelebilmektedir. Çerçevelemeyi bir etki modeli olarak ortaya çıkaran Robert M. Entman'ın önerisi gündem belirleme ve inşacı yaklaşım açısından çerçevelemenin bir adım ötesine geçirmektedir. Medya ve birey çerçeveleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı öneren ve araştıran bu model tüm iletişimsel süreçlerde uygulanabilir görülmektedir. Suriye haberlerini konu alan ve haberlerin çerçevelerini inceleyen bu çalışmada haber öncesi süreç ve kurumsal yapılar ile haber çerçeveleri arasında bir ilişkinin olabileceği ileri sürülebilir. Çalışma, sınırlı gazete ve zaman periyodu ile kısıtlandığından, belirli bir dilim hakkında bilgi vermektedir. Haber çerçevelerinin neler olduğunun saptanması birey çerçevelerinin incelenmesinin ön hazırlığı olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada ortaya çıkan tüm çerçevelerin okuyucu zihninde aynı yönde çerçeveler oluşturabileceğini ileri sürmektedir. Suriye konusunda olayların cereyan ediş biçimine ilişkin tanımlamalar okuyucuya benzer veya aynı tanımlamayı yapma imkânı sunmaktadır. Faillere ilişkin yapılan tanımlamalar ve Suriye devlet başkanına hitap ediş biçimi de okuyucuyu aynı istikamette tanımlamalar yapmaları ve hitap etmeleri şeklinde yönlendirebilir.

Kaynakça

Aksoy, S. (2012). “Genetiği Değiştirilmiş Organizmalara İlişkin Tartışmaların Türk Basınında Çerçevesi”, *Selçuk İletişim Dergisi*. 7 (3), 191-205.

Atabek, N. ve Uztuğ, F. (1998). “Haberlerde Çerçeveleme ve Öne Çıkarma”, *Kurgu Dergisi*. (15), 96-105.

Binark, M. ve İrvan, S. (1992). “Türk Basınının Dış Haber Söylemi”, *Amme İdaresi Dergisi*, 25 (4), 147-163.

Callaghan, K. ve Schnell, F. (2001). “Assessing The Democratic Debate: How The News Media Frame Elite Policy Discourse”, *Journal of Political Communication*. 18, 183- 212.

Durur, E. (2011). “İnşacı Yaklaşım İçinde Çerçeveleme Kuramı ve Haberin Çerçevesi”, *Atatürk İletişim Dergisi*, (2), 21-32.

Entman, R. (1993). “Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm”, *Journal of Communication*, 43 (4), 51-58.

Erdoğan, İ. (2011). “Gündem Koyma ve Saptama Yaklaşımında Bir Araştırma Geleneği ve Tasarımı Olarak Çerçeveleme”, *Erciyes İletişim Dergisi*, (2), 4-62.

Erdoğan, İ. (2014). “Siyasal Liderlerin Haber Fotoğraflarında Görsel Çerçeveleme Yanlılığı: 2014 Türkiye Yerel Seçim Kampanyası Örneğinde Gazete Haberciliğinin Karşılaştırmalı Çözümlemesi”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 39. <http://www.iletisimdergisi.gazi.edu.tr/busayi/1.pdf> (Erişim tarihi: 24.02.2015).

Gorp, V. (2005). “Where Is The Frame?: Victims And Intruders In The Belgian Press”, *European Journal of Communication*, 20, 484- 498. <http://ejc.sagepub.com/cgi/content/abstract/20/4/484> (Erişim tarihi: 23.09.2014).

Güngör, N. (2011). “İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar”, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Kılıç, D. (2007). “Türk Basınında İran Nükleer Krizi'nin Sunumu? Haberlerin Çerçevenmesi”, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 6, 67-78.

Koenig, T. (2004). “Reframing Frame Analysis Sytematizing The Empirical Identification Of Frames Using Qualitative Data Analysis Software”, *ASA Annual Meeting*'de sunulmuş bildiri özeti. http://www.restore.ac.uk/lboro/research/methods/Frames_and_CAQDAS_ASA.pdf (Erişim tarihi: 05.04.2015).

Nelson, T.; Clawson, R.; Oxley, Z. (1997). “Media Framing of a Civil Liberties Conflict and Its Effect on Tolerance”, *The American Political Science Review*, 567-583. <http://links.jstor.org/sici?sici=00030554%28199709%2991%3A3%3C567%3AMFOACL%3E2.0.CO%3B2-O>

Neuman, R. W.; Just, M. R.ve Crigler, A. N. (1992). “Common Knowledge. News And Contruction Of Political Meaning”, Chicago: University of Chicago Press.

Özarslan, H. ve Güran, M. S. (2013). “Çerçeveleme Teorisinin Halkla İlişkilerde Kullanımı”, *Selçuk Üniversitesi Konya Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 34, 299-313.

Özarslan, H. (2007). “Çerçeveleme Yaklaşımı Açısından Haber Çerçevelerinin İzler Kitleri Düşünceleri Üzerindeki Etkisi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Scheufele, D. A. (1999). “Framing As A Theory Of Media Affects”, *Journal of Communication*, 49, 103-122.

Vreese, C. H.; Peter, J. ve Sementko, H.A. (2001). “Framing Politics At The Launch Of The Euro: A Cross-National Comparative Study Of Frames In The News”, *Political Communication*, 18, 107-122.

Yaşın, C. 2008. *Gündem Belirleme Kuram ve Araştırmaları*. (Ed: C.Yaşın). Ankara: Yargı Yayınları.

Yeo, E.; Park, K. ve Arabi, A. (2007). “News Framing West Nile Virus ? An Outbreak Of New Health Hazard”, *Journal of Humanities and Social Sciences*, 1 (2).